

† Dr. Jožef Pajek.

(Življenjepisna črtica.)

Pred kratkim so prinesli s «Slovenskim Gospodarjem» tudi drugi časopisi žalostno novico, da so Slovenci izgubili odličnega moža dr. Pajeka. Pokosila ga je nemila smrt, dasi še ni bil visoke starosti. Ker je ranjki mnogo deloval ne le kot duhovnik v prid sv. cerkve, ampak tudi kot narodnjak, podamo bralcem nekatere črtice iz njegovega življenja.

Jožef Pajek je bil rojen v Prežigalu — in od tod je bil po celem konjiškem okraju po njegovi primiciji znan kot «Prežigalski gospod». Prežigal je vas konjiške nadžupnije, kjer je mali Jožef, rojen dne 29. julija 1843, preživel prva leta svoje mladosti. Šolo je obiskoval v Konjicah, gimnazijo v Celju in v Mariboru. Zaradi živahnega in šaljivega značaja je imel mnogo prijateljev in je bil zelo priljubljen med dijaštvom.

Po izoborno dovršenih gimnazijskih studijah vstopi leta 1863 v mariborsko bogoslovje. V tretjem letu je bil posvečen v duhovnika in je kmalu potem pel prvo svojo sv. mašo v Konjicah v veliko veselje cele, obširne žlahte svoje. Takrat je imel slovesni govor njegov starejši brat Janez, ki je tudi že mrtev (l. 1890).

Dušoskrbje je najprej začel izvrševati kot kapelan pri Sv. Petru pod Svetimi gorami, kjer se ga še marsikateri dobro spominja. Že čez dve leti prestavijo ga knezoškof Maksimilijan za stolnega kapelana v Maribor, ktero službo je imel od l. 1869—72. Med tem časom je že tudi pomagal podučevati veronauk na gimnaziji. Leta 1870 dne 9. oktobra je bil promoviran doktorjem bogoslovja na Graškem vseučilišču.

Ker so na ces. kr. višji gimnaziji rabili profesorja za veronauk, so škof mlademu doktorju izročili to službo (l. 1872). Tudi iz slovensčine in germanistike naredi skušnjo na dunajskem vseučilišču (l. 1875), katere jezike je razven veronauka tudi podučeval na mariborskem gimnaziju.

Sploh je največ deloval za poduk srednješolske mladine, ker je celih štiriindvajset let ostal profesor na gimnaziji. Tu je bil prav na svojem mestu. S svojo vsestransko izobrazbo je imel velik upliv ne le pri dijakih, ampak tudi pri profesorjih.

Mladeniska srca svojih učencev si je znal pridobiti. Poduk je napravil nazoren s podobami, oživil ga je z originalnimi povestmi in posebno je rabil z velikim uspehom dela Albana Stolca v vzgojevne in podučne namene ter je znal s svojo naravno in nepri-

siljeno šaljivostjo poduk narediti živahen in zanimiv. O suhoparnosti njegovega podučevanja ni bilo slišati nikoli govoriti. Ravno nasprotno je včasih najbolj šaljive prizore iz življenja porabljal v pobijanje nespametnih krivih nauk, ki so jih sovražniki svete vere prodajali kot čisto zlato.

Knezoškof Mihael so ga želeli imeti med stolnimi korarji in so ga po cesarjevem imenovanju inštalirali l. 1893. Kot korar je dobil razne častne duhovske službe in odlikovanja in je v raznih šolskih zadevah mnogo storil v prid učiteljstva in mladine.

Med tem je tudi potoval po Italijanskem, Francoskem (Lourd, Paris) in Nemškem; izobraževal se je v sodbi glede na razna umetniška dela, in je posebno dobro poznal načela stavbene, slikarske in podobarske cerkvene umetnosti. To je tudi dejansko pokazal pri zgradbi frančiškanske cerkve v Mariboru in v Čadramu, kjer ima mnogo zaslug, da se je g. Bezenšek posrečilo tako krasno pozidati novo cerkev.

Njegova vsestranska izkušnja in izobrazba mu je omogočila, da je tudi na literarnem polju bil zelo delaven. Pisal je v «Slov. Gospodarja», «Kres», «Popotnika», «Dom in Svet» in druge slovenske časnike. «Slovenski Matici» in družbi sv. Mohorja je ustrezal s primernimi spisi.

Najimenoitnejše delo so: «Črtice iz duševnega življenja štajarskih Slovencev», kjer je v abecednem redu zbral razne bajke in narodne pravljice. Razven tega je izdal mnogo manjših slovenskih spisov: Kako ravnati z bolenim vinom, da ozdravi in kako z novim ali mostom, da se boleznj ovaruje? V Mariboru 1871; Leopold Volkmer, veseli pesnik Slovenskih gor. V Mariboru 1885; Bogoljubno življenje vis. čast. g. Krambergerja Janeza, župnika v Vurbergu, 1892; Nova Marijina cerkev očetov frančiskanov v Mariboru 1893; Sv. Jožef, izdala družba sv. Mohorja, 1895.

Kakor se iz teh kratkih potez razvidi, je bil ranjki zelo delaven ter ima mnogo zaslug za slovenski narod, katerega je, kakor je sam mnogokrat zatrjeval, pristrčno ljubil. Kot profesor iz moralke na mariborskem bogoslovju je tudi marsikateri dobri spomin pri svojih poslušalcih zapustil.

Konečna bolezen ga je hudo mučila, a bil je ves čas voljno Bogu vdan. Knezoškof so ga, dasi sami slabega zdravja, obiskali, ker so ga visoko čislali. Do zadnjega trenutka ostal je pri zavesti in v smrtnem boju vsliknil: Jesu, misericordiam! Jezus, usmiljenje! Nato je mirno v Gospodu zaspal dne 25. julija 1901.

Mil. knez in škof so imeli v stolnici govor, v katerem so pred obilno množico razpravljali ranjkega zasluge, ker je dal Bogu, kar je božjega in cesarju, kar je cesarjevega. Zato veljajo o njem besede sv. Duha: Memoria iusti cum laudibus — Spomin pravičnega bodi hvaljen!

Truplo pokojnega se je dne 26. julija t. l. prepeljalo po državni cesti iz Maribora čez Slov. Bistrico v Konjice, kjer je želel biti pokopan. Po vseh župnijskih cerkvah ob cesti se je zvonilo. Truplo sta spremljala kanonik dr. Ivan Mlakar in profesor Ivan Vreže. Velika množica ljudstva je pričakovala pokojnika ob cesti z gorečimi svečami, da bi ga v rojstni župniji spremila na pokopališče pri sv. Ani. Vse mrtvaške obrede je dne 27. julija v cerkvi sv. Ane vodil v navzočnosti mnogo duhovništva dr. Ivan Mlakar. Pred sv. mašo se je obrnil v gniljivi nagrobni do spremljajočega občinstva ter pojasnil, da je bil dr. Pajek mož žive vere, trdne volje, svete potrpežljivosti, krščanske ljubezni: do sv. cerkve, papeža, posebno do svojega škofa, do sorodnih in drugih konjiških župljanov, zato pa je tudi hotel po smrti počivati med njimi.

Svojo zapuščino je primerno razdelil po stolnem kapitelju vsem cerkvam, kjer je služboval, posebno je pokazal do vseh mariborskih in konjiških cerkev, da je radodaren v povzdigo časti božje z lepimi hišami božjimi.

Bodi mu torej kot vrlému vzgojevalcu nežne mladeži, kot slovenskemu pisatelju in kot vzglednemu duhovniku ohranjen pri Slovencih blag spomin!

J. S.

Politični ogled.

Državni zbor se snide baje še le meseca novembra, ker namerava ministerski predsednik dr. Koerber sklicati češki deželni zbor še k jedni seji, predno se razpusti. Državnemu zboru bo predložen že tudi proračun za l. 1902, da se potem prihodnje leto lahko državni zbor neovirano posvetuje o nagodbi z Ogersko.

Nemiri na Češkem. Pilzensko pevsko društvo «Hlahol» je napravilo izlet v Karlove vare. Nemci so jih napadli, jih več ranili ter poteptali venec, ki je bil namenjen pevcem. Lepa slika nemške omike!

Krst prestolonaslednikove hčerke. V nedeljo je bila v gradu Konopist krščena novorojena hčerka nadvojvode Frana Ferdinanda. Princesinja je dobila imena:

Velikih hlebov belega kruha, bidrov, močnikov, potie in krapov je bilo toliko na njej, da se je šibela pod njihovo težo.

Ko je vse sedelo, so prinesle ženske govejo juho, v kateri so bili vkuhani tanki, več ko pčd dolgi rezanci. Sedminci so še molili, potem pa s slastjo segli po prijetno dišeči rumeni jedi. Za juho je prišla na vrsto mastna govedina s kiselim zeljem, za govedino pečena perutnina, potem slanina in razne močne jedi.

Kupic je bilo na mizi veliko število, blizo toliko, kolikor je stelo omizje sedmincev, pa pri nas ni navada, da pije vsak iz svoje kupice, ampak kupe krožijo od leve na desno; kdor je pil, postavi novo napolnjeno kupo pred svojega vrstričnika na desni in tako gre naprej.

Po tretji jedi so molili sedminci za ranjkega bridki del rožnega venca, pozneje so ga molili še enkrat.

Med molitvijo je vsakokrat stala na srednjem oknu zunaj kupica vina za dušo pokojnega in za verne duše v vicah.

Za pečjo je sedelo več beračev in beračic, ki so pridno prebirali jagode na velikih molekih, vmes pa jedli in pili.

Kmalu po polnoči so se sedminci razšli.

Listek.

Lukežev Miha.

Slika iz knežkega življenja na južni strani Pohorja.

(Konec.)

Tretji dan po tem, ko se je bil pokojnik ponesrečil, so ga predpoldne pokopali na zreškem pokopališču, kajti Sopoče, kjer je ležal ponesrečenec pri svojem bratu na mrtvaškem odru, je, kakor smo že prej omenili, v zreški župniji. Pogreb je bil sijajen. Sorodniki v obilem številu, znanci in skoraj vsi Boharinjanci so spremljali ranjkega k večnemu počitku na počivališče Sv. Ilja v Zrečah.

Na mestu, kjer se je zgodila nesreča, so hoteli postaviti spominsko tablo s sliko, uprizarajočo ponesrečenje, ali pa velik križ. Če se je načrt izvršil ali ne, mi ni znano. Pač pa vem, da je dal stari Lukež v žalosten spomin ponesrečenja sina Miheca in v blagor njegovi duši postaviti v cerkvi sv. Jungerte lep postranski oltar sv. Vida, v katerem stoji tudi podoba nadangela Mihaela, patrona ponesrečenega mladeniča.

* * *

Na Lukeževem je bilo zdaj pusto in žalostno. Starega Lukeža ni ničesar več veselilo,

nje tudi ne. Kamor sta pogledala, kamor stopila, povsod, v vsakem kotu sta pogrešala Miheca. Noč in dan sta mislila nanj. Posestvo, ki ga je bil že prevzel ranjki Miha, sta bila morala vzeti zopet na-se.

Delo je na Lukeževem tisto leto seveda močno zaostajalo, doma in na njivah. Urbanovi, Sopočnikovi in pa najeti delavci so pomagali, da so poželi, spravili poljske pridelke, vzinimo posejali, se po večem za zimo pripravili in zmlatili.

Do adventa pa sta se bila Lukež in Lukežica vendar le toliko pomirila in potolažila, da sta priredila po ranjkem Mihecu veliko sedmino, ki je trajala tri dni. Na sedmino sta povabila pogrebneke, sorodnike, sosede in mnogo znancev. Da je bil med sedminci tudi Žvab, mi ni treba posebej povdarjati. Stari Gortančnik, že slabotno sključeno dedle, je bil prišel v — cokolah.

Sedmina se je začela v nedeljo po popoldanski službi božji ter se končala še-le v torek proti polnoči. Sedminci so počasi prihajali. Na mizi jih je že čakalo vino in kruh. Nekoliko pred mrakom, ko so že bili blizoma vsi zbrani, je jel gospodar:

«Zdaj pa le za mizo, no Andrej, Jurij; no Jerčka, Mica, no, no...»

Polagoma so zasedli gostje sedeže krog dolge, zdaj že težko z jedili obložene mize.

Zofija, Marija, Terezija, Frančiška. Cerkveni obred je izvršil grajski duhovnik.

Bivši ogerski minister pl. Szilagy je v Budimpešti naglo umrl. Bil je strasten madžarski liberal, ki pa je imel veliko znanja in spretnosti v političnem življenju. Pokopan je bil na državne stroške.

Novi carinski tarif v Nemčiji. Nemška vlada je objavila novi carinski tarif. Carina je določena mej drugim za rž 6, pšenico 6,5, ječmen 4, sadje v zabojih 6, konji od 30 do 300 mark, govedo 25, prašiči 10, vino v sodih 24 do 160 m., sicer 48 mark, pivo 6, premog prost. To zvišanje carine je velik udarec kmetiji. Prizadeta je v prvi vrsti tudi Avstro-Ogerska. Ruski «Svet» pravi, da je nemški carinski tarif smrt trozveze in da so nove zveze velesil neizogibne.

Turški sultan se grozno boji, da bi ga kdo ne umoril. Povsod vidi strahove. Sedaj je obdolžil Sagda pašo, da ga je hotel umoriti ter je pustil zapreti Sagda pašo, ko je ravno paša gostil svoje goste. Sultan je pustil zapreti tudi vseh 26 pašinih gostov.

Nemiri na Kitajskem. Mnogi časopisi trdijo, da so nemirov na Kitajskem v prvi vrsti krivi židi. Na Kitajskem ne živi nič manj nego 40 milijonov židov. Upliv židov v državi je velikanski. Več tisoč židov služi v kitajski vojski in mnogo generalov je židov. Kristijane črtijo nad vse in jih preganjajo, kjer le morejo.

Povratak lorda Kitschenerja. «Frankfurter Zeitung» poročajo iz Londona, da se tam smatra vest o povratku angleškega poveljnika Kitschenerja iz južne Afrike za popolnoma verodostojno. Njegovim naslednikom bo imenovan general Littleton, nečak pokojnega državnika Gladstona. Nikakor nam ni mogoče pojmiti, zakaj Angleži iz zgoraj navedene spremembe v poveljništvu sklepajo, da se v kratkem konča vojna! Ako je mir tako blizu, potem res ni treba, da bi menjavali osebo vrhovnega poveljništva; najpomembnejše je, da kar Kitschener sam opravi to «malenkost». Bržkone se dogodi sedaj zopet, kakor svoječasno, ko je bil lord Robert odpozvan od vrhovnega poveljništva. Tudi takrat so rekli, da je vse končano in da bo imel njegov naslednik le zaključiti vso stvar; sedaj pa vidimo, da je že toliko mesecev od onega «konca» in da vendar še sedaj ni pravega konca in ga menda kljub novemu poveljniku tudi tako kmalu ne bo.

Vojna v Južni Afriki. Ruski car je poslal Krügerju ob priliki smrti njegove soproge, ki je umrla na pljučnici, sožalno brzojavko, iz česar sklepajo, da vevlasti ne pripoznavajo priklapljenja južnoafriških repu-

blik k angleški državi, in da vevlasti Krügerja še vedno smatrajo vladarjem Transvaala. Tudi nemški cesar je izrekel Krügerju sožalje. — Buri se na bojišču še vedno živahno gibljejo; severno od Pretorije se je vršil nedavno boj, v katerem so zgrabili Buri Angleže odzadaj ter jim vzeli troje topov. Bilo je še več drugih bitk, v katerih so imeli Buri več ali manj sreče.

Dopisi.

Pri Sv. Juriju ob Ščavnici (so na shodu dr. Ploja in dr. Rosine) dne 28. julija 1901 zbrani zborovalci sklenili sledeče resolucije:

1. Abstinenca deželnih poslancev se z ozirom na to, da je postopanje nemške večine deželnega zbora štajerskega tako brezobzirno, da slovenskim poslancem ni mogoče z njimi skupno delovati in z ozirom na to, da c. kr. vlada ne stori nobenih korakov proti takemu postopanju nemške večine in ničesar, da bi ugodila gospodarstvenim in skromnim narodnim zahtevam slovenskega naroda na Štajerskem, odobruje ter se prepušča našim poslancem, da po razmerah uravnajo svoje postopanje tudi za naprej.

Ob enem se protestuje zoper tiste sklepe, s katerimi se je sklenilo iz deželnih doklad, katerih tretjino plačujejo Slovenci, enostransko podpirati strankarske nemško-nacionalne namene, kakor namški sulferajn, südmarko, nemško mestno gledališče v Gradcu, z 10.000 kronami veselico nemške pevske zveze itd. in zoper tiste sklepe, s katerimi se brez potrebe in enostransko razširja nemško šolstvo v tistem delu dežele, v katerem bivajo Slovenci. — Protestuje se še posebej zoper sklep glede premembe volilnega reda za okrajne zastope, kateri je za Slovence provokatoričen in pravicam kmečkih volilcev nevaren.

2. Zahteva se, da se izloči Spodnji Štajer iz graškega nadsodišča in se ustanovi posebno nadsodišče v Ljubljani za slovenske sodne okraje.

3. Zahteva se, da se ustanovi poseben oddelek deželnega šolskega sveta za Spodnjo Štajersko.

4. Da se namesto c. kr. kmetijske družbe na Štajerskem ustanovi dva deželnokulturna sveta in sicer jeden za nemške pokrajine in drugi za slovenski del Štajerskega in sicer po uzoru češkega in nemškega kulturnega sveta na Češkem.

5. Zahteva se, da se ustanovi poljedelska šola s slovenskim učnim jezikom v Ljutomer-

skem glavarstvu in da se ustanovi primerno število stipendij, da bode tudi sinom revnih kmetov omogočeno, obiskati to šolo.

6. Želi se, da se za slovenske kmečke zadruge na Spodnjem Štajerskem ustanovi posebna zveza, ki bi bila deležna tistih dobrot od strani vlade in dežele, katere danes že uživa deželna zveza kmečkih zadrug v Gradcu.

7. Želi se, da se ustanovi posebna komisija za presojanje podpor za kmečke zadruge na Spodnjem Štajerskem.

8. Z ozirom na žalostno gmotno stanje kmečkih vinogradnikov se želi, da dovoli vlada izvanredno podporo, da bode na ta način omogočeno na novo nasaditi od trtne uši uničene gorice.

9. Naš državni poslanec se naprosi, da posreduje pri poljedelskem ministerstvu, naj se ugotovi občni želji tukajšnjih konjerejcev, da se pošlje v ta kraj nekaj žrebcev plemenjakov mrzlokrvnega plemena.

Sv. Križ pri Ljutomeru. (Volilno zborovanje) političnega društva za Ljutomer dne 4. avgusta 1901. Poročala sta g. dr. Miroslav Ploj o delovanju v državnem zboru, g. dr. Rosina o politiki deželnih poslancev. Boljše bi bilo, da bi g. dr. Ploj na vprašanje dr. Grossmana molčal. Krasno je govoril g. dr. Rosina. Sklepi so se storili naslednji:

1. Državnemu poslancu dr. Ploju izrekamo popolno zaupanje in zahvalo s prošnjo, naj še zanaprej v tem smislu uspešno deluje na podlagi nesebičnega temelja Vse za vero, dom, cesarja.

2. Deželnemu poslancu dr. Rozina izrekamo svoje popolno zaupanje, tudi glede abstinence, dokler se razmere deželnega zbora štajerskega ne poboljšajo ter ga prosimo, naj nas še tudi zanaprej energično zastopa.

3. Navzoči izjavljajo, da stojijo na stališču popolne narodne samo-uprave, ker le v tej nam je narodni obstanek in lepši razvoj zagotovljen.

4. V gospodarskem oziru stojimo na stališču, da naši slovenski kraji niso samo kolonije za sinove naših narodnih nasprotnikov ter zahtevamo, da se povsod po Slovenskem nastavlja uradniki slovenskega pokolenja.

5. Navzoči zahtevajo, da se ustanovi v Ljutomeru poljedelska šola s slovenskim učnim jezikom, in se ustanovijo stipendije za sinove revnih kmetov, da morejo obiskovati uspešno tako šolo.

6. Mi zahtevamo, da se mariborsko učiteljske, katero daje učitelje za spodnji Štajer, prelevi v izključno slovenski zavod.

Drugi dan so se okoli desete ure popoldne zopet zbrali. Vse se je vršilo kakor prvi dan.

Popoldne so bili prišli na sedmino tudi šentjurgerski gospod župnik, blagi in zelo priljubljeni Vanič. Gospodar in več sedminarjev jim je šlo naproti, med njimi stari Gortančnik. Ko so spremljali gospoda po kamenih, štiri stopne broječih stopnicah v hišo, je stari Gortančnik spodrknil, močno zropotal s coklami in padel, pa poškodoval se ni.

Za pečjo si videl ta dan poleg domačih ubožcev koj v začetku dva tobakarja s Hrvaškega, ki sta poželjivo gledala na mizo ter sline požirala. Za kos belega kruha, bidra ali za krap sta dajala sedmincem po 1 ali po 2 lista tobaka, ki sta ga imela v veliki platneni torbi. Pozneje je gospodinja tobakarja obilno pogostila.

Ta dan je trajala sedmina tudi čez polnoči.

Še tretjekrat so se sešli sedminarji in dolgo v noč ostali zbrani. Pri odhodu je dobil vsaki velik kos belega kruha, bidra in nekaj krapov, katere je nesel v robcu domu.

Po sedmini sta Lukež in Lukežica vedno češče premišljevala, kaj zdaj, in kako dalje naprej. Hči in starejši sin sta bila z doma, srednji sin, ki je bil doma, na pol tepec, Miheca pa ni bilo več.

Neko nedeljo popoldne — slo je že na pomlad — sedita on in ona sama v hiši za mizo. On začne:

«Po zimi bi bili Miheca oženili, mi dva bi se bila preselila v zadnjo sobo in mlada bi bila začela povsem sama gospodariti. Pa Bog je drugače obrnil, naj bo po njegovi sveti volji». — Solze mu zaigrajo v očeh in tudi ona se razjoče.

«Pa veš kaj, Zofa, v zlahti je veliko otrok, vzemiva k sebi dečka pa deklico od sorodnikov, da bota za nama».

«Tako bo pa najbolje Matija», odgovori ona. «Katera dva pa vzameva?»

«Vnučkinjo Urbanovo Nežko, ki ima sedaj 12 let, in pa dečka od tvoje zlahte».

«Prav tako. Na Blažičevem so izgubili mater, Marjeta bo prevzela posestvo, dečki pa bodo morali od hiše, vzamiva najstarejšega Anzeka».

«Je dobro, deček je priden in razumen, pa tudi že za delo».

In res, še tisto leto sta prišla Urbanova Nežka in Blažičev Anzek k Lukežem, da bi bila nekdaž tukaj gospodar in gospodinja.

Pa prišlo je drugače. Deček je kmalu šel v Celje v šolo in je dosegel po končanem šolanju polagoma, kar si je želel; deklica pa se je pozneje omožila v Koroško ves na Lajharjevo in je vrla in pridna kmetica. Posestnik na Lukeževem pa je sedaj Nežkin brat Jožef, kateri je dober gospodar in spoštovan kmet.

S mešničar.

Nemški policaj aretovancu: »Govorite nemški, jaz ne znam vašega neumnega jezika.« — **Aretovanec:** »Jaz znam pa nemški in slovenski; vi pa, ako bi še nemško ne znali, morali bi — lajati.«

Bistroumnost. Katehet: Janezek, kje so se sv. trije kralji na svojem potovanju v Betlehemu najprej oglašili? — **Janezek:** (premišlja) Najbrž v kaki gostilni, ker so bili lačni in žejni od dolgega pota.